

6. Медюк І. В. Оберігати природу – берегти Батьківщину. *Розкажіть онуку*. 2008. № 8. С. 106–107.

7. Українська література. Навчальна програма. 5-9 класи. URL: <https://cutt.ly/bnH2rCH>

8. Українська література. Навчальна програма. 10-11 класи. URL: <https://cutt.ly/DnH04WF>

9. Пойда О. Пізнання школярами малої батьківщини крізь дивосвіт природи на уроках вивчення лірики Михайла Стельмаха. *Михайло Стельмах у новітніх парадигмах наукового знання* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 105-річчю від дня народж. письменника. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. С. 217–223.

Бугера Олена – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: методика навчання української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Анастасія Бурчак

НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність статті зумовлена потребою дослідити ефективність використання нестандартних форм організації роботи під час вивчення біографії письменника на уроках української літератури.

Вивчення біографії письменника розглядається як один з важливих етапів у процесі осягнення й розуміння творчості митця. Це перший крок, який допомагає з'ясувати роль і значення творчої спадщини майстра слова в історії розвитку літературного процесу, культури, в суспільному житті. Адже

кожен письменник – індивідуальність зі своїм характером, духовним світом, естетичними уподобаннями, світоглядом, життєвими подіями [3, с. 106].

Оскільки осмислення творчості митця розпочинається зі знайомства з його життям, то такі уроки мають бути особливо продумані. «Сучасний урок з вивчення письменницького життєпису потребує від словесника особливої підготовки, оскільки саме на ньому відбувається не бездумний перелік календарних дат і певних фактів з життя митця, а зближення автора й учня, що сприятиме формуванню читацьких смаків дитини, відтак вдумливого і допитливого читача. Надзвичайно важливо, щоб учитель допоміг школярам відкрити для себе унікальний художній світ кожного майстра слова, з яким вони знайомляться впродовж навчання в школі»[4, с. 186].

Біографія – це не стільки хронологія життя і творчості, скільки духовна еволюція особистості. Це набирання сил майбутнього письменника, формування світогляду, визрівання майстерності; ціла система вражень, ситуацій, людей, книг, які залишили помітні сліди в біографії цієї особистості: дитинство, сім'я, навчання, болісні пошуки істини, дружба й кохання, самовиховання і самовдосконалення; помилки, «злети» й «падіння» душі; мрії і прагнення; особливості характеру та їх прояв у різних життєвих ситуаціях; особисті контакти з побратимами по перу та діячами мистецтва, культури, науки; подорожі, побачені місця; ставлення до природи, суспільства, людини [3, с. 108].

Вивчення літератури з використанням інноваційних технологій має певні особливості. Насамперед це виражається у принциповій зміні характеру відносин між учителем й учнями. Залучення старшокласників до дослідницької діяльності у процесі вивчення біографії письменника чи під час аналізу його творчого доробку вимагає розвитку суб'єктних відносин. Так, засвоєння школярами життєвого шляху митця за умови використання нестандартної форми роботи організовується таким чином:

- учитель ставить за мету не тільки представити письменника як особистість, а й показати неповторність цієї особистості через його творчість;

- робота учнів спрямовується на вироблення вмій і навичок аналізу, систематизації та узагальнення навчального матеріалу про художника слова з метою обґрунтування власних висновків і суджень;

- на уроках досліджуються різні джерела біографії: написане самим письменником, його сучасниками, науковцями, історичні документи;

- увага школярів концентрується насамперед на з'ясуванні того, як життєві ситуації, формування світогляду митця, його внутрішній світ проявилися в його творчості [2].

Нестандартна форма опрацювання біографії письменника – це літературне резюме на заняттях з української літератури, яке вдало поєднує теорію документознавства з історією української літератури, забезпечує міжпредметні зв'язки, що вимагає програма, спонукає учнів на прикладі літературного резюме вчитись адаптуватися до сучасного ринку праці. Літературне резюме – ефективна форма ознайомлення з позитивами письменника, коли воно укладене педагогом. Створення резюме – це й пошукова робота, коли вчитель пропонує школярам укласти його самостійно. Перед використанням літературного резюме викладач дає поняття про резюме як документ щодо особового складу. Резюме – короткий висновок з основними положеннями з доповіді, промови, наукової праці, дискусії. Словом «резюме» називають і документ, у якому коротко викладено особисті, освітні чи професійні відомості про особу [1, с. 261].

Особливості оформлення реквізитів.

- 1 Назва виду документа.
2. Прізвище, ім'я, по батькові письменника.
3. Домашня адреса для митців-сучасників.
4. Дата й місце народження.
5. Відомості про освіту.
6. Трудова діяльність.
7. Нагороди.
8. Додаткова інформація (літературне кредо, плани на майбутнє)

Наприклад, при вивченні життєпису Миколи Куліша учні під час викладу лекції укладають резюме від його імені. Лаконічність резюме (1-2 сторінки) і візуальне розташування реквізитів дозволить школярам за невеликий проміжок часу (2-3 хвилини) не тільки дізнатися багато про митця, а й захопитися його поглядами, високою організацією його душі (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Літературне резюме Миколи Гурійовича Куліша

Дата, місце народження	6 (18) грудня 1892 р. в с. Чаплинка (Херсонська область)
Освіта	Олешківське восьмикласне училище, Одеська школа прапорщиків.
Дитинство	«Початок мого дитинства – самотність у хаті й схильність до блукання. Базар вабив недогризками, ярмарок – каруселями, церква – процесіями та хоровим співом; весілля – своїми обрядами і музикою; похорони – поминанням й бубликами, та ще й те, що на похоронах мене не били».
Літературна творчість	Перші п'єси «97» (1924), «Комуна в степах» (1925), комедія-фарс «Хулій Хурина» (1926), «Зона» (1926), комедія «Отак загинув Гуска» (1925). Творчою вершиною стали п'єси «Народний Малахій» (1927), «Мина Мазайло» (1929). У 1930-х рр. Куліш написав п'єси «Маклена Граса» (1933), «Прощай, село» (1933), «Поворот Марка» (1934), «Вічний бунт» та ін.
Особисті дані	3 (15) квітня 1915 р. у смоленській церкві Івана Златоустого вони з зеленоокою шатенкою Тосею Невелль, старшою від нареченого на один рік, повінчалися. У тому шлюбі народилося двійко дітей: 24 лютого (7 березня) 1916 р. – дочка Ольга, 1917 р. – син Володимир.
Телефільми	«Закут», «Мина Мазайло», «Народний Малахій». Йому присвячено стрічки: «Микола Куліш» (1970), «Микола Куліш» (1991), документальні кінокартини «Пастка», «Тягар мовчання» (1991).
Курбас і Куліш	Микола Куліш вважав Леся Курбаса видатним режисером і мислителем. Куліш цінував Курбаса як аналітика мистецтва й літератури, як людину широкої гуманітарної освіти, одного з теоретиків української культури. Дружба між Кулішем і Курбасем тривала 8 років – аж до смерті й мала великий вплив на становлення українського театру в першій половині

	20 століття.
Драматургічне кредо	«Будувати, вирощувати драматургічну культуру – це не значить бити її. Можна їй перебити хребта».
Задуми	Микола Гурович Куліш постійно прагнув новизни у творчості – нових художніх засобів, прийомів, рішень; нової, до нього ще не відкритої якості драматургічного світобачення. Він шукав – і знаходив – нові напрями розвитку мистецтва, літератури, драматургії.
Вшанування пам'яті	Херсонський обласний український музично-драматичний театр із 1990 року носив ім'я Миколи Куліша, а з 2005 року називається Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. М. Куліша. 1963 року іменем Миколи Куліша був названий теплохід на підводних крилах типу «Ракета» – один з перших на Дніпрі. На честь Миколи Куліша в Дніпрі названо вулицю Миколи Куліша.

Ставлення до такої форми вивчення біографії письменника, як літературне резюме, може бути неоднозначним. Дещо штучною є заміна біографічних відомостей реквізитами, проте заслуговує на увагу спроба пошуку, новизна представленого матеріалу, відхід від стереотипних форм роботи, які не приносять позитивних результатів [3, с. 143].

Отже, літературне резюме допомагає з'ясувати основні життєві віхи та здобутки М. Куліша як письменника, етнографа, громадського й культурного діяча, мовознавця, перекладача. Окрім того, спонукає учнів до аналізу, порівняння, виявлення особистісного ставлення до письменника як людини й митця. Тому потрібне ретельне виявлення особливостей подій, суспільних чи культурних процесів, у яких письменник брав участь, розкриття змісту різноманітних письмових свідчень про нього в листах, спогадах, щоденниках. Тільки так перед школярами постане образ живої людини.

Отже, розробка нестандартних форм роботи вивчення біографії письменника може сприяти поверненню втраченого інтересу до особистості, допоможе учням зрозуміти митця як індивідуальність, спонукатиме до осмисленого й емоційного сприйняття творчості, сприятиме зацікавленості людською і творчою долею, формуватиме особистісне ставлення до його

певних рис характеру, креда, захоплень, а найголовніше, буде першим кроком до розуміння творчості.

Література

1. Гриценко Т. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 264 с.

2. Міхно О. П. Розвиток дослідницьких здібностей старшокласників на уроці української літератури. *Українська мова й література в школі*. 2008. № 5. С. 21–26.

3. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт. 2002. С. 142–151.

4. Пойда О. А. Літературно-критичні статті Олеся Гончара як шлях до осмислення життєтворчості українських письменників на уроках літератури. *Феномен Олеся Гончара в духовному просторі українства* : зб. наук. статей. Полтава : ПНПУ, 2018. 198 с.

5. Степаненко М. Багатогранне Кулішове слово раз у раз розривається мов бомба...: місце і роль М. Куліша в історії української літературної мови. *Рідне українське слово* : монографія. Полтава, 2005. С. 268–279.

Бурчак Анастасія – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.